

YU ISSN 0350-185x

UDK 808

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XLVIII

Уређивачки одбор:

*др Даринка Гортан-Премк, др Ирена Грицкат, др Милка Ивић, др Павле
Ивић, Блаже Конески, др Тине Логар, др Александар Младеновић,
др Мирослав Николић, др Асим Пецо, др Митар Пешикан,
др Живојин Станојчић, др Драго Ћупић, др Егон Фекете*

Главни уредник:

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД

1992

СЛОВЕНСКА ЕТИМОЛОГИЈА
(поводом стогодишњице смрти Франца Миклошића)

Институт за славистику Бечког универзитета организовао је у Бечу од 30. септембра — 1. октобра 1991. године научни скуп о словенској етимологији. Повод је била управо навршена стота годишњица смрти Франца Миклошића, утемељивача многих грана модерне славистике, у чијој се пребогатој заоставштини налази и први савремени етимолошки речник словенских језика, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*.

Након откривања спомен плоче на кући у којој је Миклошић становао у Бечу, прешло се на интензиван дводневни програм у по две сесије свакога дана пре и после подне. Скупу су присуствовали готово сви пријављени учесници, а сазнали смо да су неки заинтересовани морали бити одбијени због ограничености времена.

Прочитани су следећи радови: S. Hafner, *Franz von Miklosich im Rahmen der vergleichenden Sprachwissenschaft des 19. Jahrhunderts*; O. N. Trubačev, *Slavische Etymologie — gestern und heute*; F. V. Mareš, *Miklosichs Lexicon Paleoslovenicum*; R. Katičić, *Miklosichs Rezeption von Bopps vergleichender Grammatik der indogermanischen Sprachen*; H. G. Lunt, *Etymologies and Agendas*; L. Moszyński, *Prasłowiański panteon w słowniku etymologicznym Franciszka Miklosicha*; V. Cvetko-Orešnik, *Zu einigen Deutungen der substantivischen und adjektivischen Flexion von Miklosich*; R.—P. Ritter, *Lehnbildungen im Ungarischen nach slavischen Mustern*; A. E. Anikin, *Slavjanskije etimologii*; H. Eichner, *Indogermanisch und Slavisch*, C. Koch, *Zur Korrespondenz von Prosodie und Morphologie im slavischen Verbum*. Другог дана су изложени следећи радови: Б. Вукмановић—Мојсиловић, *Прилог етимолошком проучавању црногорских говора*; М. Бјелетић и Ј. Влајић—Поповић, *Етимолошки проблеми неких експресивних глагола*; G. Holzer, *Evidenz für urslav. *zvon- „Hund“ in den slav-*

chen Sprachen; I. Némec, *Zur Hypostasierung in der Etymologie*; J. Reinhart, *Morphologie und Etymologie: 1. ur Slav. *poje-, pěti „singen“ toch. B pi / A pis / „singen“; 2. ur Slav. *vъznakъ „rücklings“; L. V. Kurkina, Južnoslavjanskaja leksika v etimologičeskich issledovanijach F. Miklošiča; Ž. Ž. Varbot, Svjazi značenij i semantičeskaja rekonstrukcija v etimologii; E. A. Chelimskij, Leksiko-semantičeskie raritety v rannich zaimstvovanijach vengerskogo jazyka; K. H. Menges, Die Bedeutung der türkologischen und altajischen etymologischen Forschung für die Slavistik; V. A. Dybo, Slavjanskaja akcentologija i etimologija; T. Mathiassen, Altkirchenslavisch und Altslovenisch. Die Konzeption von Franz von Miklosich; W. Boryś, Projekt Etymologicznego słownika kaszubskiego. Због одсутности аутора нису прочитана два пријављена рада: V. Vinja, *Adriatica — Croatica et Romanica* и W. Pianka, *Zwischen Fremdem und Eigenem im Sprachsystem und in der Etymologie*.*

Из побројаних наслова види се да се у свом шаренилу тема оцртавају две основне групе радова: једни се баве првенствено Миклошићем, а други само етимологијом, како је то, уосталом, и сугерисано насловом скупа.

Тако смо видели да се о Миклошићу данас може говорити сагледавајући још једном његово место у лингвистици XIX века (Хафнер, Катичић), преиспитујући и разрађујући неке његове резултате (Цветко—Орешник, Mathiassen) или неком новом анализом његовог дела (Mareš, Moszyński). Изврстан прелаз између две групе чинио је рад Л. В. Куркине која је указала на порекло лексике у Миклошићевом етимолошком речнику, одала му признање за нека одлична и досад непревазиђена етимолошка решења да би на крају, на примеру глагола *шевелити*, показала како се данас може променити једна Миклошићева етимологија.

У другој, већој скупуни налазе се претежно „прави“ етимолошки радови међу којима се они који се баве конкретним етимологијама издвајају од оних опште природе. Ту посебно место заузима уводно прегледно излагање О. Н. Трубачова који је теоретски и практично, илуструјући то примерима, указао на досадашње и актуелне проблеме словенске етимологије, њено место у оквиру индоевропске етимологије, спор између етимологије и историје речи, препород етимолошке лексикографије, принципе етимолошке лексикографије и специфичност етимолошких истраживања, задатке прасловенске лексикографије, питања прасловенског лексичког дијалектизма, значај балто-словенских веза итд. Проблемски приступ одређеним темама имали су и Дибо, Eichner, Koch, Némec као и Lunt који је низом конкретних примера илустровао типове проблема.

У самој природи етимолошке материје леже сложеност и обимност аргументације што је чини релативно неподобном за усмено излагање односно праћење таквог излагања. У овако широком дијапазону интересовања аутора реферата који су, истина, били претежно слависти, али

су неке теме имале тежиште ван тог круга, на ширем пољу индоевропеистике, романистике, туркологије, хунгарологије, или су просто исувише ишли у детаље па их је и поред унапред штампаних резимеа није увек било лако пратити. Тако се десило да један број радова није у публици наишао на слушаоце који би приметили дискусију (Бјелетић и Влајић—Поповић, Reinhart, Boryś).

Понајвише гласних размишљања изазвао је G. Holzer својом веома смелом и оригиналном идејом да је псл. **zvon-* „звон; звечати и сл.“ имало и хомонимни облик у значењу „пас“, што он закључује на основу низа примера из словенске (и несловенске) фитонимије. Већина дискутаната није му дала за право.

Изузетно садржајан и занимљив био је реферат Ж. Ж. Варбот која је задобила више од пола сата помне пажње читавог аудиторијума својим излагањем о семантичким везама. На примеру континуанти псл. **zveno* она је на основу на први поглед неспојивих значења у различитим словенским језицима као „карика“, „тараба“, „парче рибе“, „греде на крову“ итд. реконструисала оно основно „растојање између две тачке“ тј. „оно што спаја две раздвојене тачке, премешћује неки јаз“.

Нашом, српскохрватском етимологијом непосредно су се бавила два рада: Б. Вукмановић—Мојсиловић је говорила о траговима најјужније, бококторске варијанте далматског језика у црногорским говорима, а М. Бјелетић и Ј. Влајић—Поповић о проблему етимологисања експресивних глагола на примеру сх. *ланда(ра)ти* и њему сродних.

За нас је интересантан и значајан био и рад W. Boryśа који је говорио о свом пројекту, у сарадњи са Н. Popowskom—Taborskom, израде Етимолошког речника кашупског језика. Нажалост, њихова искуства и метод неће нам превише користити при конципирању будућег етимолошког речника српскохрватског језика пошто они планирају један диференцијални речник, у односу на пољски.

Организатори скупа нису планирали издавање зборника изложених радова већ је ауторима препуштено да бирају да ли ће их и где објавити, с тим што је свима понуђено штампање у публикацији Института, *Wiener slavistisches Jahrbuch*.

Београд

Јасна Влајић—Поповић